
Vurdering av nye regler for feller og fangst

Bakgrunn

Dyrevelferdsloven inneholder flere bestemmelser om human håndtering av dyr som også gir rammer for bruk av feller og fangstredskaper under jakt, herunder §3 (om behandling av dyr), §8 (om bl.a. tekniske løsninger), §12 (avliving) og §20 (om jakt, fangst og fiske). Viltloven slår i §19 fast at jakt og fangst skal utøves på en slik måte at viltet ikke utsettes for unødige lidelser og slik at det ikke oppstår fare for mennesker eller husdyr eller skade på eiendom. Disse overordnede prinsippene ligger til grunn for bestemmelsene i *forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst* (utøvelsesforskriften) som i §§ 30-36 omhandler bruk av feller og fangstredskaper.

Utøvelsesforskriften beskriver hvilke arter som kan fanges og hvilke hovedprinsipper som gjelder ved fangst. Regelverket slår bl.a. fast at «Slagfelle (...) skal virke slik og ha slik slagkraft at det vilt som fanges blir drept øyeblikkelig». I tillegg finnes det konkrete bestemmelser om utforming av enkelte felletyper. Disse konkrete bestemmelsene er resultat av erfaringer gjort under typegodkjenning av feller i Sverige på 80-tallet hvor man bl.a. fant at slagfeller som slo mot strupen ikke var humane (jfr. utøvelsesforskriften §31: «Slagfelle til fangst av mår og villmink skal ha en slagmekanisme som slår ovenfra og ned mot dyrets kranium/nakke, eller som med et sakseslag slår mot dyrets kranium/nakke»).

Mens man i Sverige har krevet at den enkelte felle som benyttes skal være typegodkjent, har man i Norge støttet seg på generelle regler uten å spesifisere hvilke feller som faktisk imøtekommer kravet til humanitet. Mange har laget egne feller, men det har ikke vært krav til kontroll av disse fellene. Mange jegere har også i god tro benyttet importerte felletyper, som er i handelen i norske butikker i dag, men som ved undersøkelser i andre land er vist å ikke tilfredsstille kravene til human avliving. Dette har kunnet skje fordi det norske regelverket overlater til den enkelte jeger/forhandler å vurdere om en felle tilfredsstiller det norske lovverkets krav.

Miljødirektoratet hører nå på et nytt sett regelverk for feller og fangst. Den viktigste endringen er at Norge skal tilpasse regelverket til den internasjonale avtalen «Agreement on international humane trapping standards» (AIHTS). AIHTS ble fremforhandlet mellom EU og Canada fra tidlig 90-tall, men trådte først i kraft i 2008. Også USA og Russland er nå tilknyttet avtalen. AIHTS sier at den enkelte felletype må testes og eksplisitt godkjennes for å være tillatt i bruk, og det benyttes objektive kriterier i vurderingen av om en felle er human. For slagfeller skal bl.a. slagkraft, treffpunkt og om avliving skjer innenfor en fastsatt tidsramme sjekkes. For levendefeller kontrolleres det bl.a. om dyr påfører seg selv skade i tiden de er fanget. Hvis et avtaleland slår fast at en spesifikk felle holder de objektive kravene satt i avtaleverket, skal som hovedprinsipp denne fella godkjennes til fangst på den aktuelle arten også i øvrige avtaleland.

Norge, som ikke er ett av avtalelandene, vil ikke formelt slutte seg til avtalen, men bake regelverket fra AIHTS inn i nasjonale bestemmelser. Det at Norge ikke er ett av avtalelandene åpner for nasjonale tilpasninger.

Foreslåtte endringer

Under følger en gjennomgang av de største endringene det legges opp til i regelverket. Viken fylkeskommunes kommentarer/anbefalinger er uthevet under hvert tema.

Godkjente feller

Det norske regelverket har åpnet for at den enkelte fangstmann eller -kvinne har kunnet utforme egne feller. Dette vil ikke lenger være mulig, ettersom man kun vil kunne benytte eksplisitt godkjente feller. Det må erkjennes at utforming av egne feller nå er en hobby for et lite mindretall, og det er grunn til å tro at kunnskap om dyrenes anatomi, og hvilke krav dette stiller til utforming av fella, ikke nødvendigvis er fullgod hos alle hjemmeprodusenter. En liste over spesifikt godkjente feller, og hvordan disse skal brukes, vil fjerne potensielt inhumane innretninger fra skog og utmark. Samtidig vil flere feller, som i dag er i handelen men som er vist å ikke være tilstrekkelig humane, forsvinne. Dette gjelder primært feller brukt til mår- og minkfangst (Fenn-feller, ulike varianter av body grip-feller o.l.) som jegere benytter i god tro ettersom de selges for dette formålet i Norge i dag. Det anses være en forutsetning, for å kunne videreføre fangsttradisjonen, at utøvelsen skjer innenfor dagens etiske normer. Dette vil ivaretas gjennom et krav om at feller som brukes skal være forhåndsgodkjent.

Viken Fylkeskommune er positiv til at Norge implementerer AIHTS i nasjonalt regelverk.

I Miljødirektoratets papirer omtales avtalen konsekvent som IHTS. Denne forkortelsen synes særnorsk, og gir f.eks. ingen treff i Google. **Miljødirektoratet bør vurdere å benytte den internasjonalt brukte forkortelsen AIHTS for å gjøre det enklere for interesserte å søke seg frem til informasjon.**

Kontrollhyppighet

AIHTS har ingen regler for hvor ofte feller skal sjekkes, og det er opp til nasjonale myndigheter å eventuelt sette krav til dette. Tidligere har det norske kravet vært at drepande feller skal sjekkes én gang pr uke (utøvelsesforskriften §34). Miljødirektoratet foreslår nå å kreve at drepande feller kontrolleres to ganger i uken. Argumentene er at man da raskere vil avdekke fangst, og at man raskere vil avdekke feil ved fella som kan ha betydning for human avlving.

Fylkeskommunen kan ikke se at det å «raskere avdekke fangst» skal ha noen praktisk betydning, verken for jegeren eller det døde, fangede individet. Såfremt det benyttes en godkjent felletype, og denne settes opp etter retningslinjene, kan det heller ikke sees at økt kontrollhyppighet vil sikre mer human fangst som fremholdt av Miljødirektoratet. Det fryktes derimot at regelendringen vil redusere fangstaktiviteten og bidra til å marginalisere denne høstingsformen.

Et krav om dobling av kontrollhyppigheten må antas å medføre så mye ekstra tid til fellesjekk at mange ikke lenger vil ha anledning til å videreføre fangsten, særlig i områder hvor fellesjekk ikke kan utføres fra vei. *Effekten av regelendringen må antas å være særlig negativ ved fangst av den uønskede minken langs kysten, på holmer og øyer, og spesielt der hvor kontroll skjer fra båt:* Krav om to sjekker pr uke vil kreve at frivillige fangstfolk, som allerede nedlegger mye tid for å holde minkbestanden nede, også må sjekke feller etter arbeidstid midt i uka, noe som vil måtte skje i mørket i store deler av året. Det fryktes at regelendringen vil redusere antallet minkfeller langs kysten kraftig, alternativt at folk gjør seg til lovbrytere ved å kun sjekke feller i dagslys i helgene som tidligere.

Viken fylkeskommune mener krav om økt tilsynshyppighet for drepande feller vil medføre redusert fangstaktivitet uten at det kan vises til reelle gevinster. Det antas at endringen særlig vil ha negativ effekt på minkfangst langs kysten. Det bes om at dagens regler (èn sjekk pr uke) videreføres.

Det høres nå på en generell regel som sier at alle levendefeller skal kontrolleres hver morgen og kveld. Gjeldende regelverk sier at levendefeller skal sjekkes minst én gang hvert døgn, med unntak av levendefeller for mink, villsvin, gaupe og jerv som skal kontrolleres «hver morgen og kveld». Gjeldende regelverk sier altså ingen ting om når på døgnet f.eks. en revfelle skal kontrolleres. En rev som har gått i tidlig om natten vil følgelig måtte sitte lenge i fella om jegeren har som rutine å sjekke denne på vei hjem fra jobb. Ettersom levendefeller nå også skal kunne kontrolleres elektronisk, kan vi ikke se at kravet om kontroll to ganger i døgnet er urimelig.

Viken fylkeskommune er positive til at levendefeller skal sjekkes morgen og kveld.

Elektronisk kontroll

I høringsdokumentet åpnes det for at levendefeller skal kunne sjekkes elektronisk, enten med viltkamera alene eller, for enkelte arter, i kombinasjon med særskilt fangstvarsler. Viken fylkeskommune mener de teknologiske hjelpemidlene nå er så bra at denne løsningen vil ivareta kravet om human fangst.

Viken fylkeskommune mener elektronisk overvåkning, etter det regimet Miljødirektoratet skisserer, ikke vil være til hinder for at fangsten foregår humant, og har ingen innvendinger mot at det åpnes for elektronisk kontroll av levendefeller. Det stilles derimot spørsmål ved hvorfor det ikke åpnes for slik kontroll også av feller som avliver viltet.

Spørsmålet om elektronisk tilsyn av drepende feller er av prinsipiell karakter: Mens en jeger som benytter levendefeller til fangst av rev, gaupe eller jerv ofte vil ha en, eller svært få, feller ute, vil en mår- eller minkjeger ofte ha mange slagfeller ute samtidig. Hvis alle disse slagfellene skulle kontrolleres elektronisk, ville kostnaden bli svært høy. Man bør følgelig ikke falle for fristelsen til å øke krav om tilsyn, og samtidig åpne for elektronisk kontroll også av slagfeller som kompensasjon. Det fremholdes at kontroll en gang pr uke vil ivareta alle hensyn ved bruk av drepende feller, men at det prinsipielt også bør kunne åpnes for elektronisk overvåkning av denne felletypen.

Regler om plassering

Mens bestemmelsene i utøvelsesforskriften som omhandler feller og fangst i stor grad er generelle (jfr. §32: «Fangstredskaper skal ikke utplasseres i områder hvor alminnelig ferdsel medfører at det kan oppstå fare for mennesker eller husdyr»), er kommentarutgaven til utøvelsesforskriften mer spesifikk på felleplassering (f.eks. s. 28: «Mårfeller skal henges tilstrekkelig høyt opp i trær, minst to meter over fast snødekke»).

Revidering av kommentarutgaven medfører ikke like mye oppmerksomhet som endring i forskriften. Eksempelvis har kravet om hvilken høyde en åpen mårfelle skal plasseres på blitt justert fra 1,5 m, via 1,8 m til dagens 2 m uten at forskriften er endret. Endringene har kun vært ført i den mindre kjente kommentarutgaven, hvilket medfører at det tar tid før endringer blir kjent og etterfulgt. Når Miljødirektoratet nå foreslår at kravet om høyde over bakken tas inn i selve forskriftsteksten, er fylkeskommunen positiv til dette.

Viken fylkeskommune bifaller at flest mulige presiseringer, herunder høydekrav til mårfeller, tas inn i forskriftsteksten for å sikre at bestemmelsene blir allment kjent.

Derimot synes det betimelig å stille spørsmål ved kravet om at en åpen mårfelle skal plasseres på minimum 2 meters høyde over bakke eller fast snødekke. I Sverige har man funnet at 1,5 m er tilstrekkelig, hvilket gjør at en svensk jeger med ordinær høyde selv kan velge hvorvidt en felle skal settes åpent oppe i et tre eller i kasse på bakken. Bakgrunnen for det økte norske høydekravet oppfattes å være ønske om en sikkerhetsmargin ved snøfall. Da høydekravet ble endret fra 1,8 til 2m, fratok man derimot mange muligheten til å sette mårfeller åpent i trær, rett og slett fordi mange ikke er høye nok til å håndtere felle og skifte åtte trygd på denne høyden. En gjennomgang av ulike fangstgrupper på sosiale medier, hvor jegere deler bilder av egen fangstutøvelse, antyder at mange feller «bare» er hengt så høyt som jegeren rekker opp: Høyt nok til å unngå hunder og barn, men lavere enn 2 m som regelverket dikterer. Ved et høydekrav på 1,8 m, hvilket fortsatt vil være høyere enn det svenske kravet, vil langt flere jegere ha et reelt valg mht plassering av fella, uten at dette kan sees å skulle medføre større fare enn om fella plasseres enda høyere i tråd med dagens regelverk.

Det foreslås at det stilles krav om at åpne mårfeller minimum skal henges 1,8 m over bakke/fast snødekke.

Avliving

I høringsutkastet er det, med unntak av villsvin, ikke angitt hvordan dyr fanget i levendefeller skal avlives. Den foreslåtte bestemmelsen, som sier at avlivingen skal skje «sikkerhetsmessig forsvarlig og på en slik måte at viltet ikke utsettes for unødig lidelse», overlater til den enkelte jeger å vurdere både avlivingsmetode og hvor grensa går for «unødig lidelse».

Når det gjelder bruk av skytevåpen, står det i de foreslåtte reglene at kal .22 LR (salongrifle) kan benyttes til avliving. Tidligere krav om at man, ved bruk av kal .22, skal rette skuddet mot dyrets hjerne er derimot ikke videreført senere år. Dette åpner for at man kan avlive en rev eller gaupe med salongrifle mot hjerte/lungeregionen selv om dette kaliberet ikke tilfredsstiller kravet til anslagsenergi under ordinær jakt på de samme dyreartene. Fylkeskommunen stiller spørsmålet ved om dette er tilsiktet.

Viken fylkeskommune mener det bør spesifiseres i forskriften hvilke avlivingsmetoder som er akseptable ved avliving av vilt fanget i levendefeller. Man bør vurdere å videreføre tidligere krav om at man, ved avliving med kal .22, skal plassere skuddet i dyrets hjerne.

Melding til kommunen

Dagens regelverk sier at man ved båsfangst årlig må informere kommunen før fella gildres. Miljødirektoratet foreslår nå at denne bestemmelsen fjernes. Fylkeskommunen mener de sporadiske meldingene om planlagt båsfangst som mottas av kommunene viser at bestemmelsen ikke har vært allment kjent. Det har for kommunene også vært uklart hva de skal gjøre med denne informasjonen utover å arkivere den.

Viken fylkeskommune er positivt til at kravet om at båsfangst skal meldes til kommunen bortfaller.

Andre innspill

Uforutsett bifangst

Det er et krav at fangsten innretter seg mot den art som skal fanges, og at fangsten er selektiv. Artsselektiv fangst sikres normalt ved tilpasning av inngangshull, plassering av felle og valg av åte. Samtidig er det kjent at man ikke kan hindre at et individ av en mindre art med samme diett og bevegelsesmønster som den arten som er ment fanget, lar seg fange. Eksempler på bifangst er ekorn i mårfeller, snømus i feller for røyskatt og ilder i minkfeller. Slik utilsiktet bifangst er formelt ulovlig, men samtidig umulig å gardere seg mot.

Viken fylkeskommune mener det bør komme klart frem at utilsiktet bifangst ikke er straffbart såfremt felle og fellekasse er utformet og utplassert som angitt i regelverket.

Spesielt om minkfangst

AIHTS fører egne lister over hvilke feller som er godkjent til hvilke dyrearter, og tanken er at disse listene skal legge rammer for hvilke fangstredskaper som tillates i Norge. I tillegg kan det enkelte avtaleland legge inn egne feller som er funnet å tilfredsstille kravene i regelverket, hvilket svenskene har benyttet seg av gjennom å også godkjenne alle feller som ble typegodkjent etter et annet regime på 80-tallet. Disse fellene står kun på den svenske lista, og er ikke overført til de internasjonale listene.

I AIHTS er det, ukjent av hvilken grunn, foreløpig ikke utarbeidet en egen liste over feller for minkfangst. I Miljødirektoratets utkast har man derfor foreslått å godkjenne minkfeller som i sin tid ble typegodkjent i Sverige (i tillegg til den norskutviklede Syningenfella som nylig har gjennomgått særskilte tester i Miljødirektoratets regi). Body grip-fellen LDL 120 Magnum som figurerer på Miljødirektoratets liste over godkjente minkfeller, er pr i dag verken godkjent for minkfangst i Sverige eller etter AIHTS-systemet (jfr. mangelen på egne lister over minkfeller), og er oppført ved en feil.

Body grip-feller er lette og billige, og derfor den foretrukne felletypen for de som benytter mange feller (f.eks minkfangst). Følgen av at det ikke er laget en egen liste over godkjente minkfeller i AIHTS, og

svenskene kun har godkjent body grip-feller som allerede står oppført på den internasjonale lista, er at ingen body grip-feller vil være lovlig brukt til mink ved den foreslåtte regelendringen. Mens flertallet av de amerikanske utgavene som i dag er i handelen i Norge (Duke 120, Bridger 120 m.fl.) ikke er funnet å være tilstrekkelig humane til å godkjennes etter AIHTS, er de kanadisk-produserte variantene med større klem- og slagkraft (LDL, Belisle, Sauvageau m.fl.), godkjente for bl.a. mårfangst. En felle kraftig nok for mår må forutsettes å også avlive den mindre minken humannt.

Når ingen body grip-feller er å finne på lista over godkjente feller for mink, vil en lang rekke fangstfolk måtte erstatte disse med svenske feller. I tillegg til at de svenske fellene er relativt dyre i innkjøp (kr 600-800,-/stk), er hovedutfordringen at disse fellene produseres av enkeltmanns- og mindre foretak som neppe vil klare å tilfredsstille etterspørselen når minkjegere må skifte ut et stort antall feller på kort varsel.

Viken fylkeskommune er kjent med at norske myndigheter har anledning til å gjøre nasjonale tilpasninger og godkjenne særskilte feller som ikke er å finne på AIHTS' lister. Det er egne lister over feller godkjent for mårfangst etter AIHTS, og flere av de godkjente body grip-fellene er opprinnelig utviklet for å fange både mår og mink. I påvente av egne lister over godkjente minkfeller, bør man vurdere om de mindre mårfellene som er godkjent til mårfangst etter AIHTS, også kan godkjennes for minkfangst. Ved kun å godkjenne de små utgavene (strl. 120 eller tilsvarende), som er utviklet nettopp for mår- og minkfangst, vil man sikre riktig treff med slagbøylene.

Det foreslås at mindre body grip-feller (strl. 120 eller tilsvarende), som etter AIHTS er godkjent for fangst av mår, også godkjennes for fangst av mink inntil det er utarbeidet egne lister for godkjente minkfeller i AIHTS-systemet.

Kommentar til liste over godkjente feller

Lister over godkjente fangstredskaper vil ikke være statisk, og jevnlig godkjennes nye feller i AIHTS-systemet. **Miljødirektoratet oppfordres til å utforme et system som sikrer fortløpende oppdatering, og at det utvikles en nettside hvor interesserte til enhver tid kan få oversikt over godkjente feller.**

Det konstateres at det i Sverige er typegodkjente feller som etter Miljødirektoratets forslag allikevel ikke vil være å finne på de norske listene over godkjente feller. Dette skyldes Miljødirektoratets forutsetning om at feller skal ha en fast, profesjonell produsent for å kunne godkjennes i Norge. Viken fylkeskommune velger å minne om at det i Sverige er fella som er vurdert og godkjent – ikke produsenten. Typegodkjenningen er spesifisert ned til minste detalj (utforming, mål, diameter på fjærstål, kraft m.v.), nettopp fordi sluttresultatet skal være uavhengig av hvem som produserer den godkjente fella. Det synes derfor unødvendig, og ikke i tråd med intensjonen bak den svenske typegodkjenningen, å kreve at en felle masseproduseres av en bestemt produsent for å godkjennes i Norge. Dette medfører f.eks. at den tradisjonsrike stokkfella ikke godkjennes i Norge, selv om den er funnet å være human såfremt den bygges som beskrevet i typegodkjenningens papirene. Typetegninger for hvordan en felle skal bygges for å være godkjent, som den svenske modellen, ville også bety videre eksistens for den norskutviklede Haugenfella som i dag faller ut fra godkjenningens listene kun fordi ingen sitter med hovedansvaret for produksjonen.

Håkon Bergø
Rådgiver